

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

НАУКОВИЙ
ПОТЕНЦІАЛ
ДОСЛІДНИКА:
ФІЛОЛОГІЧНІ ТА
МЕТОДИЧНІ
ПОШУКИ

2024

Збірник наукових праць
викладачів і студентів
Випуск XII

УДК: 811 (082), 372, 378
Н 34

Рекомендовано вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 10 від 27 березня 2024 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Йовенко Л. І. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Бикова Т. В. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури Українського державного університету імені М. П. Драгоманова.

Н 34 Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки : зб. наукових праць викладачів і студентів. Вип. XII. / за заг. ред. Н. В. Гоголь. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2024. 406 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів.

Збірник містить статті, у яких викладені результати науково-дослідних робіт, теоретичних і експериментальних досліджень з актуальних питань лінгвістики, літературознавства, лінгвоукраїнознавства, методик навчання мов і літератур. У випуску подано матеріали наукових конференцій, семінарів, результати роботи наукових гуртків і проблемних груп.

© Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2024

УДК 378.091.313

Віктор Четверик

**ДО ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЕЛЕМЕНТІВ ПРЕДМЕТНО-
МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЗВО:
МЕТА ТА ЗМІСТ**

У розвідці представлено аналіз предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) в умовах вищої освіти; розглянуто основні переваги та недоліки зазначеної методики; висвітлено значення імплементації елементів методики CLIL для підвищення ефективності навчання у ЗВО.

Ключові слова: CLIL, предметно-мовне інтегроване навчання, іноземна мова, англійська мова, методика навчання, мовна освіта, комунікація, навчальні ресурси.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Для сучасного світу характерні активні суспільні глобалізаційні та інтеграційні процеси до світової спільноти в різних галузях життя – від економічних до

соціально-побутових. Саме тому конкурентноспроможними є фахівці, здатні до спілкування хоча б однією іноземною мовою як на рівні повсякденного спілкування, так і професійному. Належний рівень іншомовної комунікативної компетентності має бути сформований під час здобуття вищої освіти, оскільки, як вже було зазначено, це дасть змогу майбутньому фахівцеві побудувати успішну кар'єру на вітчизняному та світовому ринку праці, бути в курсі новітніх професійних здобутків тощо. Отож, вивчення іноземної мови здобувачами немовних галузей є важливим освітнім пріоритетом та компонентом – одним із базових складників будь-якої освітньої програми як першого (бакалаврського), так і другого (магістерського) рівнів вищої освіти в сучасних закладах вищої освіти. Однак в умовах обмеженої кількості годин на вивчення іноземної мови неможливо забезпечити якісний рівень формування іншомовної компетентності, що спонукає викладачів до пошуків ефективних методів та засобів навчання в цій площині. Так, цікавою у цьому напрямі вбачається методика предметно-мовного інтегрованого навчання – content and language integrated learning (CLIL), яка дає змогу реалізувати одночасне вивчення мови та профільних дисциплін, а точніше – використовувати іноземну мову як інструмент для вивчення нового матеріалу, ознайомлення з новою інформацією тощо. Зазначені вище базові аспекти зумовлюють актуальність теми наданої розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання визначеної проблеми. Методологічною основою розвідки послуговували праці низки дослідників, які розглядають практику та методику навчання мови (лінгвістики) в сучасних як вітчизняних, так і світових закладах освіти різних рівнів. Зокрема, основну увагу було приділено роботам, які аналізують роль, сутність та зміст предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL). Розробленням та впровадженням аналізованої методики наприкінці минулого століття активно займалися такі дослідники, як М. Байрам, Ч. Морган, Д. Койл, П. Худ [7], Дж.Ковач [8] та низка інших дослідників. Зокрема, зазначимо, що термін «content and language integrated learning» (CLIL) уперше ввів Девід Марш [7], українськими науковцями цей термін потрактовується як «контентно-мовне інтегроване навчання» [1] або «предметно-мовне інтегроване навчання» [2; 9]. Серед вітчизняних дослідників, які займаються аналізом методики CLIL та проблемою її імплементації зазначимо: Л. Мовчан [1], Ю. Руднік [2], Н. Савченко, Ю. Федорченко, Р. Туренко [3] та ін. Відповідно до аналізованих праць таке навчання поєднує в собі різноманітні підходи, які використовуються в різних контекстах. Окрім того, основний акцент насамперед зосереджено на важливості такого методу навчання, що одночасного поєднує вивчення профільного (того чи іншого) предмета та іноземної мови, а саме, використовуючи її як

інструмент для опанування нових знань та формування предметних компетентностей.

Мета статті – аналіз питання імплементації елементів предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) у закладах вищої освіти, зокрема, висвітлення змісту, переваг та викликів, що можуть виникати в процесі реалізації зазначеної методики в освітньому процесі ЗВО.

Поставлена мета зумовила вирішення низки **завдань**, зокрема: проаналізувати та узагальнити базові теоретичні аспекти методики предметно-мовного інтегрованого навчання (зокрема, у межах ЗВО) у науковій та методичній літературі; визначити основні складники зазначеної методики; виділити основні переваги та недоліки CLIL.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як уже було зазначено, методика CLIL спрямована на паралельне вивчення відразу двох предметів, один із яких – іноземна мова – слугує інструментом навчання другому предмету. Така методика в контексті навчального процесу ЗВО дає змогу формувати в здобувачів іншомовні мовленнєві компетентності на основі матеріалу (контенту) та в межах навчального контексту, у якому відбувається формування і професійних компетентностей. У широкому розумінні метою предметно-мовного інтегрованого навчання є здобуття знань та розвиток умінь із профільного предмета, а мовні компетентності розвиваються паралельно – у процесі його опанування. Детально цілі CLIL були розроблені та обґрунтовані Д. Коїл через призму 4-х компонентів (“four Cs”): комунікації (communication), змісту предмета (content), культури (culture) та пізнання (cognition). За такого підходу:

- комунікація спрямована на розвиток рівня володіння іноземною мовою, а саме: певні компоненти іншомовної комунікативної компетентності (мовлення, читання, граматики тощо) розвивають у межах тієї чи іншої профільної дисципліни, яка вивчається в контексті предметно-мовного інтегрованого навчання (оскільки мова стає інструментом для опанування навчального матеріалу тощо);

- зміст предмета в контексті CLIL розуміється як опанування профільних знань, їхня імплементація та розвиток умінь на основі практичної діяльності;

- культурний компонент передбачає розширення уявлень та знань про інтеракцію двох культур (рідної та країни, мова якої вивчається), знайомство з мовними особливостями та мовними патернами, характерними для певної країни; виховання поваги до співрозмовника;

- пізнання в контексті цього підходу можна розглядати як розвиток мислення, яке сприймається як своєрідний комплекс, коли зміст предмета, розвиток мовних умінь та навичок узгоджується із предметними завданнями, знаннями, досвідом здобувачів та їхніми потребами (здобувачі мають змогу аналізувати свою навчальну та практичну

діяльність, продукувати висновки на основі отриманих знань та інформації, та використовувати їх у подальшій практичній діяльності).

На основі аналізу праць дослідників у галузі предметно-мовного інтегрованого навчання можна виокремити низку ключових характеристик, які можна віднести й до **переваг** використання аналізованої методики, зокрема:

- відпрацювання мовних умінь та навичок здобувачів у процесі вивчення профільних предметів;

- вивчення предметного змісту іноземною мовою через інтеграцію;

- навчання через реалізацію міжкультурних проєктів та рефлексією на процес навчання;

- частотне використання повторюваної діяльності для вивчення профільного предмета та відпрацювання мовних навичок;

- сприяння у формуванні впевненості у власних можливостях при опануванні іноземної мови;

- підвищення загального рівня іноземної комунікативної компетентності (оскільки заняття в контексті цієї методики вимагають від здобувачів мовленнєвої та когнітивної активності);

- доступність на сучасному етапі до автентичних ресурсів (наукова, профільна література, аудіо- та відеоматеріали тощо), що сприяє знайомству з актуальною профільною інформацією;

- доступність до сучасних електронних інформаційних ресурсів, відеохостингів (YouTube), репозитаріїв, платформи TED Talks, мобільних застосунків тощо, забезпечує доступ до автентичної та актуальної інформації [4], яка може слугувати для наповнення змістового складника дисципліни, урізноманітнити навчальний процес, надати здобувачам додаткові можливості для розвитку іноземних комунікативних та предметних компетентностей;

- урахування профільних інтересів здобувачів, що значною мірою сприяє створенню атмосфери мотивації, оскільки такий матеріал викликає професійний інтерес та стимулює як когнітивну діяльність під час опрацювання матеріалу, так і вивчення мови;

- можливість спілкування з представниками інших країн та культур, які спеціалізуються або зацікавлені в профільній для здобувачів галузі;

- обговорення зі здобувачами мовних засобів, за допомогою яких формуються поняття профільного предмета;

- активну участь здобувачів в оцінюванні як власних навчальних досягнень, так і своїх колег;

- заохочення здобувачів до досягнення нових навчальних результатів через вихід за межі стандартних видів активності [10];

- опора на наявні в здобувачів уміння, навички, досвід та інтереси.

Зазначимо, що низка дослідників акцентує увагу на тому, що викладач у межах занять, побудованих за методикою CLIL, є наставником та фасилітатором. Перевагою також є спільне розроблення предметних курсів та занять викладачами профільних та мовних дисциплін; залучення стейкхолдерів та врахування їхніх інтересів щодо компетентностей майбутніх фахівців.

Водночас на теперішньому етапі можна виокремити й низку **недоліків** або проблем, які проявляються в процесі інтеграції методики CLIL або її елементів в освітній процес у межах ЗВО, зокрема:

- перешкоди в площині нормативних вимог щодо розроблення освітніх програм (наприклад, обмежена кількість годин на вивчення профільної дисципліни, врахування нормативів освітніх стандартів тощо);
- труднощі із загальною іншомовною підготовкою здобувачів, коли вони можуть зіштовхнутися з нерозумінням навчального матеріалу, що вимагає адаптації навчального контенту;
- неоднорідність мовних навичок здобувачів, що також вимагає від викладацького колективу адаптації навчальних матеріалів та підходів;
- брак спеціалістів із відповідною підготовкою (викладачів профільних дисциплін із високим рівнем володіння іноземною мовою);
- обмеженість у виборі змістового елемента, оскільки спектр навчальних матеріалів може бути обмеженим як з боку мовного рівня, так і змісту;
- обмежені часові рамки на вивчення дисципліни, позаяк навчальний процес у рамках CLIL вимагає більшої кількості годин порівняно з традиційними методиками навчання, що може створювати труднощі, особливо в контексті нормативних вимог щодо підготовки фахівців певної галузі.

Висновки дослідження і перспективи подальшої наукової роботи.

Імплементация елементів предметно-мовного інтегрованого навчання може вирішити декілька освітніх завдань одночасно – формування низки професійних та іншомовної комунікативної компетентності одночасно (у межах вивчення одного освітнього компонента). Загалом, вивчення іноземної мови в контексті CLIL має визначальну роль, але відбувається в поєднанні з вивченням спеціального предмета, контент якого є основним складником навчального процесу. Предметно-мовне інтегроване навчання в методиці вивчення іноземної мови та педагогіки розглядається як міждисциплінарний підхід, який базується на реалізації низки різноманітних форм навчання з акцентом на предметний контент та розвиток іншомовної компетентності, що зумовлено такими чинниками: високий рівень мотивації до вивчення здобувачами іноземної мови, оскільки мова – знаряддя отримання інформації, що зі свого боку визначає і ціль використання мови; вивчення іноземної мови відбувається

ефективно та імпліцитно за умови постійного відпрацювання мовних навичок та умінь, та того, що отримана інформація викликає зацікавленість та є корисною в рамках професійної підготовки, що стимулює і когнітивну діяльність здобувачів.

Отже, методичний та педагогічний потенціал методики предметно-мовного інтегрованого навчання розкривається в розвитку навичок комунікації іноземною мовою, формуванні уміння використовувати мову як інструмент для отримання інформації, а також безпосередній мотивації здобувачів до вивчення предмета за допомогою іноземної мови.

Література

1. Мовчан Л. Г. Використання досвіду Швеції у вітчизняній практиці навчання іноземних мов. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2011. Спец. вип. 7, Ч. 2. С. 214–220.
2. Руднік Ю. В. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL): світовий досвід. *Міжнар. наук.-практ. конф. «Педагогіка та психологія: проблеми науки та практики», (м. Львів, Україна, 9 серпня 2013 року)*. Львів, 2013. С. 63–67. URL : <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2590> (дата звернення: 05.02.2024).
3. Савченко Н., Федорченко Ю., Туренко Р. Методика CLIL під час викладання англійської мови студентам юридичних спеціальностей. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2023. № 2(24). С. 376–384. DOI: <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2023.24.376-384>
4. Chetveryk V. Multimedia Resources in Foreign Language Learning for Intercultural Competence Development. *Learning & Teaching: after War and during Peace* [Electronic Edition] : Conference Proceedings of II International Scientific & Practical Conference, Kharkiv, Ukraine, 10 November, 2023 / H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University ; [editorial board: I. Kostikova (editor-in-chief) etc.]. Kharkiv, 2023. Pp. 36–37. URL : <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13255> (дата звернення: 05.02.2024).
5. Coyle D. CLIL – a Pedagogical Approach from the European Perspective. *Encyclopedia of Language and Education*. Boston : Springer. 2014. P. 97–111. DOI: https://doi.org/10.1007/978-0-387-30424-3_92
6. Coyle D. Content and Language Integrated learning: Towards a Connected Research Agenda for CLIL Pedagogies. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2007. Volume 10. № 5. Pp. 543–562.
7. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 173 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781009024549>
8. Kovacs J. CLIL – Early Competence in Two Languages. *The World at their Feet: Children's Early Competence in Two Languages through Education*. Budapest : Eotvos Jozsef konyvkiado, 2014. P. 15–97.

9. Putiy T., Veregova O. Моделювання освітнього середовища нової якості на засадах багатомовної освіти: запорізький експеримент. *Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine*. 2018. С. 171–191. DOI: http://dx.doi.org/10.30525/978-9934-571-27-5_40 (дата звернення: 05.02.2024).

10. Veretiuk T. Implementing CLIL Methodology Elements in the Teaching Process of Ukrainian Literature. *Learning & Teaching: after War and during Peace [Electronic Edition] : Conference Proceedings of II International Scientific & Practical Conference, Kharkiv, Ukraine, 10 November, 2023* / Н. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University ; [editorial board: I. Kostikova (editor-in-chief) etc.]. Kharkiv, 2023. Pp. 175–176. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13257> (дата звернення: 05.02.2024).

Viktor Chetveryk. Implementing Elements of Content and Language Integrated Learning (CLIL) in Higher Education: Aims and Content

Abstract. *The article offers an analysis of Content and Language Integrated Learning (CLIL) in higher education, exploring its key advantages and disadvantages. The significance of integrating elements of the CLIL methodology to enhance teaching effectiveness in higher education institutions is emphasized.*

Key words: *CLIL, Content and Language Integrated Learning, Foreign Language, English language, Teaching Method, Language Education, communication, educational resources.*